

II

ЦРНА ГОРА И ДОГАЂАЈИ У БОСНИ, ХЕРЦЕГОВИНИ И САНЦАКУ

(1878, 1879 и 1882 г.)

Послије дуже паузе наставио сам са објављивањем докумената, захваљујући нашем Историском институту, који је почео научно сређивати Архив црногорске владе од 1879 г.

Из раније објављених докумената и ових која доносим у овом дво-броју јасно се види, да отпор против аустроугарског окупатора у Херцеговини није престајао током читаве 1879 године, иако није имао широг замаха, већ се сводило на мање сукобе. Херцеговачки прваци емигрирали су у Црну Гору и отуда прелазили у Херцеговину чинећи сметње аустроугарским властима. Настојања аустријског министра на Цетињу Темела и поглавара Земаљске владе херцега од Виртемберга да емигранте, путем амнестије, као покајнике врате у Херцеговину, остала су без успеха током 1879 г. Црногорска влада била је принуђена да утиче на Херцеговце да на граници не изазивају nerede, јер се бојала од заплета са тада моћном Аустро-Угарском. Међутим, она је упућивала емигранте у Херцеговину да тамо чегују, што се да закључити из ријечи херцеговачких првака: »... ми нијесмо могући држати се у Херцеговини...« (Документ бр. 98). Аустроугарске власти плашиле су се парочито од присуства руских официра на граничним мјестима и њиховог јаког утицаја на Херцеговце.

Јован ИВОВИЋ

71 Капетан Стеван Зимоњић В. М. Врбци

Брзојав из Грахова, 12-VIII-1879

Г. Министру унутрашњих дјела

Г. Војводи Машу Врбци

Цетиње

12 августа 1879. Број 145

Разумио сам да је много Невесњица одбјегло у планицу. Кажу војска аустријска тумара по Невеснју да би то утишала. Колико ми је по који од овије кириџија, кој пролазе у Рисан, причају у Невеснју је сасвијем немирно стање. Казао ми један Завођанин да су оновечери до-

шли у Билећу код комесара завођки главари и казали му како Невесињци бјеже у планине, а он им је одговорно: »Фала ви кои ми кажете, ја сам знао пријед вас, па ако ћете сад и ви, није ми стало и више ви тајна нема.« Колико је од свега овога истина, не знам одлучити. Дуж наше границе, фала богу, све је мирно и ја ћу се трудити да и убудуће остане.

72 Капетан Стеван Зимоњић В. М. Врбци

Брзојав из Грахова, 26-VIII-1879

Г. Министру Унутрашњих Дјела

Г. Војводи Машу Врбци

Број 156

Цетиње

Пише ми један пријатељ из Гацка да је дошао Витенберг¹⁾ из Сарајева у Мостар и каже ми исти писац да се надају да ће издати Витенберг неку нову уредбу у Херцеговини и испитује зашто су Невесињци одбјегли.

Још до јуче ујутру оно чељаде није нашло онога човјека;²⁾ нити зна ће је. Ваш покорни капетан Ст. Зимоњић.

26/8-79 године

Грахово

73 Капетан Стеван Зимоњић В. М. Врбци

Брзојав из Грахова, 28-VIII-1879

Број 158

Цетиње

Невесињски бјегунци враћају се и предају оружје у касабу аустријској власти. Хоће ли се сви вратити не знам. Они се човјек до синоћ није могао наћи, него је пријешао некуд у Кубаш.³⁾

Ваш покорни к. Ст. Зимоњић.

28/8-1879 у Грахово

74 Књаз Никола

9-IX-1879

Овлашћујем вас Господине Војвода да саобштите Господину Куцинскоме, заступнику аустро-унгарском смисао и садржај инструкцијах за Стефана Зимоњића односно хрђавих личности кои скитају по Херцеговини.

Књаз⁴⁾

¹⁾ Херцег од Виртемберга, тада поглавар Земаљске владе за Босну и Херцеговину.

²⁾ Из докумената непознато лице; свакако један од херцеговачких првака.

³⁾ Село у Столачком срезу.

⁴⁾ Писмо није адресирано. Књаз Никола га је упутио, вјероватно, свом министру спољних послова, војводи Станку Радоњићу. Датум је на полеђини писма.

75 Капетан Стеван Зимоњић В. М. Врбици

Г. Војводи Машу Врбици

Цетиње

Неко ми је казао да има бјегунаца херцеговачки у Никшићу. Не знам је ли истина, али ипак молим, да препоручите попу Машану⁵⁾ нека пази, зашто тамо од сваке људи долазе на пазар.

21/9-79

Ваш покорни
Стефан**76 Поп Машан Никчевић В. М. Врбици**

Брзојав из Никшића, 23-IX-1879

Г. Министру Унутрашњих послова

Цетиње

Овђе нема никаквије бјегунаца.

На служби
П. М. Никчевић**77 Башо Божовић В. М. Врбици**

Министру В. Врбици

Цетиње

Од Новопазарског Санџака не чује се ништа новије. Јуче, 25 ов. м. одили смо неколицина на Мојковац, тек да би што теже Турцима у Доњи Колашин било. А казали смо узрок пута нашега, да идемо да видимо мост на Мојковац, кад ћемо га поправити, као што нас је Турска и молила. Оцу који је тамо одављен пошао, гледајте, да одовле обрне, јер је велики шпијун.

Башо Божовић⁶⁾**78 Капетан Стеван Зимоњић В. М. Врбици**

Брзојав из Грахова, 30-IX-1879

Г. и Г. Министру унутрашњих дјела В. М. Врбици

Цетиње

Број 201

Што ви је казао заступник аустроунгарски односно Васиљева, члана Словенског комитета и Молчанова, дописника новина руски, да су на Грахову увјерени будите, да од тога ништа на Грахову нема и овђе никаквог Руса нема.

30 септ. 79, Грахово

Кап. Стефан Зимоњић

⁵⁾ Поп Машан Никчевић, тадашњи окружни начелник у Никшићу.⁶⁾ Башо Божовић, тада окружни начелник у Колашину.

79 Капетан Стеван Зимоњић В. М. Врбици

Брзојав из Грахова, 1-X-1879

Гл. господину Министру унутрашњих дјела
Војводи Машу Врбици

Број 202

Цетиње

Још од пријед неког времена мени је увучено у уши из поузданије извора, да аустроунгарске власти у Херцеговини имају сумњу на Грахово, да ту Васиљев и други некакви имају неко средиште, одакле подпомажу и дају новац херцеговачкијем бјегунцима и разлажу о некакој револуцији у Херцеговини. Пак шта више аустроунгарске власти, како сам начуо, и моје име у то узимљу. Ваша денеша синоћ увјери ме, да о томе чак и аустријански заступник на Цетињу некакву мисао носи.

Грахово је Књажева земља, а ја сам Књажев чиновник, који у друштву према одредби и положају са осталијем у Грахову вршим дужности оне, које ми одређује висока влада Његова Височанства Књаза, а не стојим ни за какве интриге на Грахову. По томе су те сумње, пошто су неосноване, за мене увреда. Молим вас будите добри увјерити г. заступника аустроунгарског на Цетињу да са мном и са Граховом Његово Височанство Књаз заповиједа и да се убудуће тако што о Грахову не мисли, јер на Грахову Књажеви чиновници стоје који законити ред држе.

1 октомбар 1879

Окружни кап.
Ст. Зимоњић**80 Командир Бошко Гузина В. М. Врбици**

Брзојав из ?, 9-X-1879

Министру унутрашњих дјела
Г. В. Врбици

Цетиње

Кико је тамо поша са два Гутинћа имаће пећеља дана. Још се није вратио. Ако није тамо, не знамо ће су. Пошли су тамо да вам кажу ће ћемо се код селити. Ми смо у Црну Гору дошли на над божи (и!) ваш. Ми се из Црне Горе исељиват пећемо, ако не не ћерате, него желимо да смо црногорски подајници.

Бошко Гузина¹⁾**81 Рус Владимир В. М. Врбици**

Брзојав из Грахова, 10-X-1879

Г. Министру унутрашњих дјела
Војводи Машу Врбици

Цетиње

Јављам ви како ми не допушта комендир Сава Пејовић војника кој иду са мном по граница, по иде ш њима на војну. Молим да бисте ми

¹⁾ Види докуменат број 97.

допустили од дванаест до шеснаест војника. Јавно сам руској комисији.
Чекам одговор.

Рус Владимир

82 Поп Машан Нинчевић В. М. Врбци

Брзојав из Никшића, 11-X-1879

Г. Министру унутрашњи послова

Цетиње

Овудијен није прошао, нити овђе поћно Кико Стефановић, ни друг
му коп.

На служби

П. М. Нинчевић

83 Војвода Лазар Сочица В. М. Врбци

Брзојав из Горанског, 21-X-1879

Мин. унутрашњи дјела Г. В. Машу Врбци

Цетиње

Дође ми глас да су некакви ускоци невесињски отели аустринске
товаре у Сутјесци, па обрнули уз Суву на Улабиће у дринске катуне. То
је мјесто ће се . . . близу тратинскога удута, е ма нијесу на нашој гра-
вици, но на аустринској, те их стога не могу дочекат.

В. Лазар Сочица

84 Командир Бошко Гузина и другови В. М. Врбци

Брзојав из ?, 21-X-1879

Министру унутрашњих дјела

Гну В. Машу Врбци

Цетиње

Молимо Вас да нам спремите по она 2 гроша, јер не можемо да
живимо, а наредили сте нам да не долазимо, него да ћете ни их спремити.

Ако нам их нећете послат, ми пемамо кућ, него морамо доћ тамо,
па чините шта оћете од нас.

Бошко и Илија с дружином⁸⁾

⁸⁾ Бошко Гузина командир, и Илија Стевановић, капетан, оба офици-
ри из доба устанка 1875 г. и рата 1876—1878 г., иначе Невесињци. Види доку-
менат број 97. На брзојаву није означено мјесто предаје. Делеша је јављена
из Подгорице, гдје су као емигранти тада живјели. Види докуменат број 86.

85 Поп Машан Никчевић В. М. Врбици

Брзојав из Никшића, 24-X-1879

Г. Мин. унутрашњих послова

Цетиње

Је ли слободно овђе Обраду Гузину да стоји, да долази и да се бави, јер он каже да сте му ви дозволили да је слободан свуд по држави шетат.

На служби

П. М. Никчевић

86 Богић Марковић В. М. Врбици

Брзојав из Подгорице, 1-XI-1879

Г. Министру унутрашњих дјела

В. М. Врбици

Цетиње

Овђе је Илија Стефанов и Тришко Грубачић и Бошко Гузина и Мићо Гузина. Ђокан Братић и Обрад Гузина пошли су у Никшиће ови два.⁹⁾ Војвода Пламенац има петнаест дана како лежи, из постеље се не може дићи. Поздрављам Ваш

Богић Марковић

87 Поп Машан Никчевић В. М. Врбици

Брзојав из Никшића, 1-XI-1879

Министру унутрашњи послова

Г. В. Машу Врбици

Цетиње

Обрад Гузина бијо је у Никшиће до јутрос, па је јутрос поша у Подгорицу. Покорно поздрављам

На служби

П. М. Никчевић

88 Башо Башовић В. М. Врбици

Брзојав из Колашина, 5-XI-1879

Министру Унутрашњих Дјела

Г. В. Машу Врбици

Цетиње

Од Новопазарског Санџака не чује се новије ништа. Од Бјелопољског кадилука за овамо не даду изнијет ништа, па већ немамо ш њима

⁹⁾ Сва наведена лица су потписана на документу бр. 97. У овом брзојаву погрешно написано Мићо Гузина умјесто Мићко Гузина.

никаква сношаја. Колико ми се чини Новопазарски Санцак стои на опрезу ће би пукла пушка, да иде у помоћ. Овђе докажују да ево неколико дана придлази војска аустринска са таином и џебеаном у Пљевља, а ви ћете за то љепше знат.

Башо Божовић

89 **Башо Божовић В. М. Врбци**

Брзојав из Колашина, 10-XI-1879

Мини. Унутрашњих Дјела

Г. В. Машу Врбци

Цетиње

По наредби капетана рускога с Цетиња два пута писао сам Јефимову, офицеру руском у Језера, или ће био, да иде овамо, али јошт долазио није. Мислим да је узрок, што дошао није: поред Таре није му слободно а преко Сињавине не може од великога снијета. По трећи пут данас шиљем човјека с писмом нарочито.

Башо Божовић

90 **Башо Божовић В. М. Врбци**

Брзојав из Колашина, 17-XI-1879

Г. Министру В. Врбци

Цетиње

Данас, на уру поподне дође Јефимов, офицер руски, овђен.

Башо Божовић

91 **Капетан Стеван Зимоњић војводи М. Врбци**

Брзојав из Грахова, 18-XI-1879

Број 250

Г-ну Министру унутрашњих дјела

Војводи Машу Врбци

Цетиње

Г. Војвода!

Синоћ је дошао Дум Иван Мусић¹⁰⁾ са његовом жином и још два друга овђе у Грахову, код куће командира граховског. Ја га видео није сам, но ми пише командир за њега да је дошао да тражи прибјежишта у Црној Гори. Молим што имате наредите ми за њега.

Ваш покорни

Капетан Ст. Зимоњић

¹⁰⁾ Иван Мусић, римокатолички свјештеник. 1875 г. парох у Ровном, у Попову Пољу. Те године руководно устанком у Попову и био учесник у борбама до 1878 г. односно до уласка аустроугарске војске у Херцеговину. Добио је звање војвода од књаза Николе током устанка.

92 Капетан Стеван Зимоњић војводи М. Врбци

Брзојав из Грахова, 19-XI-1879

Број 253

Г-ну Министру унутрашњих дјела војводи М. Врбци

Цетиње

Господице Војвода!

Дум Ивана ја сам признао и савјетовао га да се поврати и казао му да он није католик и да није свјештеник, да бих га одма са стражом преко границе препратио. Пошто је он разумно моје разговоре, онда ми је рекао да има једно писмо, с којем се позива да у Црну Гору дође и да је он на темељу тог писма дошао овамо и вели да нити ће, нити смије се у Аустрију повратити, и вели да није могуће да би њега Црна Гора повратила, а кад има писмо са Цетиња, које га позива у Црну Гору. Ако ће ме Влада Црногорска повратити у Аустрију, нека ме смакне, нека ме не повраћа, или нека ме тамо куд пропусти на ту страну, ће није Аустрија. Г. Војвода! Он ми мало напомену да има писма од Г. Блажа, на основу ког је овамо дошао. Но пошто неће да се поврати, ја бих желио да ми за његово стајање дате наредбу, или ћу га послати куд у унутрашњост Црне Горе. Тешко ми је да овђе стоји.

Ваш покорни

Капетан Ст. Зимоњић

93 Капетан Стеван Зимоњић В. М. Врбци

Брзојав из Грахова, 21-XI-1879

Г. Војвода Машо!

Писмо је латиницом писато, а ја не бих ни познао Г. Блажову руку.

Ваш покорни

Стев. Зимоњић

94 Блажо Петровић В. М. Врбци

Брзојав из Грахова, 21-XI-1879

Министру унутрашњи дјела

Г. В. Машу Врбци

Цетиње

Спроводим Вам садржај Г. Блажовог писма које гласи од ријечи до ријечи овако.

Ваше преподобије! Примих сам ваш лист потписан из Стоца под даном 15/10 и садржај разумно! Особито иза повратка Господарева из Беча, сваки саобраћај с Херцеговцима, јако је важан од наше владе, која је у врућој жељи с Цесаревином ганти најбоље одношаје. Ваш пак долазак овамо не знам би ли био дозвољан код нас у ове околиности, али на сваки начин, по мом личном убјеђењу, као бивши Војвода црногорски.

Вама се не може гостопримство одрећи, на које као такав имате и неко право — по кому драго. Ја сам за вријеме наше заједничке борбе био као неки посредник и повјеритељ, као што сам знате, међу владом и тијем вашим крајем, и као такови ја вам у случају, те би се влада спрема вас наша оглушила, обећајем, да ћемо оно моје плате и имања заједно дијелити. — Тоје, мој драги Војвода, што највише за вас учинити могу. По овоме ћете разумјети да нијесам стога изтравати (изоставити) ваше друштво, али ако могу обстојати о свом трошку, могу и они доћи почем Књажевина нема с' Царевином уговора за предају преступника.¹¹⁾

Примите, драги Војвода, пријатељски поздрав од

Блажа Петровића.

95 Аустроугарски посланик Темел В. М. Врбици

Цетиње. 22-XI-1879

Цетиње, 22 Новембра 1879

Ц. и К. аустро-уг. дипломатичко

Одасланство на Цетиње

Број 530

Господине Министре!

Ја сам настојао занимати Њ. Краљ. Висост господина Херцега од Виртемберга у Сарајеву навластито и пригодом његовог задњег излетка на Цетиње за Невесињске бјегунце, који су од марта мј. т. г. у Црној Гори интернирани и послао сам Њему такођер иза Њ. одласка одавље обширан Меморандум о том предмету.

Ја се сцијеним сријешним, господине Министре, што сам у стању приопћити Вам: да је Њ. Краљ. Висост, навластито за предусрети жељама Њ. Вис. Књаза Николе, које сам се потресио истакнути, изволила допустити безказни повратак у њихову домовину реченим Невесињцем (Бошко и Обрад Гузина, Кјико Стефановић и другови — до 20 момака), ако се иза повратка пријаве Котарској области њихових села.

Исти не могу бити наравски опет примљени у службу — у збор херцеговачких пандура, јер ускочише кршећ своје дужности.

Узимајем си слободу, господине Министре, замолити Вас за упљивање, навластито за наређење да буде ово помиловање тек онда истим проглашено, кад би они склони били захвално и покорно примити поднељено им помиловање.

Мени се, најме, не чини пристојно да би овај чин помиловања случајно остао изложен опорној и презирној одреци.

¹¹⁾ Благо Петровић, рођак књаза Николе, мислио је ваљда да се за политичке преступе не предају односне личности, јер је Црна Гора са Аустро-Угарском имала још 1872 г. уговор о издавању злочинаца. Кривци за политичке злочине, изузев агента на чланове династија, нијесу се издавали. (Зборник судских закона, наредба и међународних уговора по судској струци, Цетиње, 1903 г.)

Ако се пако они реченим увјетима подложе, молит ћу Вас, господине Министре, да ми напаните уљудно имена и рођена мјеста дотичних, како имена односног Котара, да им се може или појединцем, или свим укупно потребити проводни лист приредити.

Истом пригодом молио сам Њ. Краљ. Висост да би настојала и око повратка бјегунаца Новопазарског Санцака, који се у Дробњаку у Црној Гори десе (они су почетком Октомбра били изаслали истим смјером њеколико одасланика на Цетиње), онда оних Корјеничана, који су интернирани у Никшићу.

Шта се тиче ових задњих, нијесам још добио одговор, дочим ми господин Херцег гледе првих назначује: да се је много заузео за њихов повратак код изванредног Портиног повјереника у Сарајеву Хусни Паше, који му одговори: како он у том послу не може ништа изпословати те да оно спада сада у надлежност турског посланика, који је код Књажевског двора акредитиран.

Примите, Господине Министре, израз мог особитог поштовања
Темел

При дну текста, на првој страни акта, исписана слиједећа адреса:

»Господину

Машу Врбици Војводи и

Министру иностраних дјела ^{11а)} на

Цетиње«

96 Капетан Стеван Зимоњић В. М. Врбици

Брзојав из Грахова, 26-XI-1879

Г.ну Министру Унутрашњих Дјела

Војводи Машу Врбици

Цетиње

Мусић сједнијем другом јутрос је отишао тамо.

Ваш покорни

капетан Ст. Зимоњић

97 Херцеговачки главари нъазу Николи

15-XII-1879

Ваша Висости!

»Свака тица

своме јату лети«

Скоро након пет вјекова нашег робовања под варварским насиљем азијатским, Отац небески пушта међу нас невољнике искрицу љубави за

^{11а)} Врбица је тада замјењивао министра иностраних дјела. Акт је датиран по новом календару.

ослобођење. Али будући да су већином дјела извања свемогућег посредна, зато 1875 Исти Милостиви Отац небески крену јако у срдце сваког родољуба Херцеговца и Бошњака, те одмах сви без разлике вјероисповијести посмо радит за слободу златну под врховном заповједи, обрадном и заштитом Ваше Висости, Милостиви Господару, како и дан данашњи читави понос народа Херцеговачког колико нутарњи толико извањи, — (прем и ако злотвори непрестанице улажу могуће силе, да униште сваки знак привржености према Вашој Висости) — показује.

Радисмо ми са сродном нам браћом Црногорцима за наше ослобођење ратујући с Турцима, вазда по и под заповједи Ваше Висости од 1875 пак до 1878 са неизбјеживом надом, да ћемо ми и наши потомци останут Ваше В. и Нашљедниках вјерни за навiek подајници. Кад напокон 1878 видјесмо, ми бједни Херцеговци, да нас нада превари.

Уљезе Аустрија у милу нам Отачбину, која је сва за избављење од туђинства и робовања крви Црногорском и Херцеговачком набојена; од које Влада прем и ако нисмо очекивали ништа за нас важна ни користна, али јесмо се заисто надали да нам неће онако бит сасвием црно, као што је било под Турском Владом: пак ево искуством увјерени да је црње него икад под Турчином у многим смислу, будући да није ништа од доскорашњи насиљах турски умањила, ако није баш чврсто охрабрила и потврдила.

Ево, Милостиви Господару, у каквом се стању находе сада Херцеговци вјерни и заклети подајници Ваше Висости. Зато, дакле, ми доле потписани и сви остали Херцеговци од карактера људскога, нити мислимо, нити можемо, нити хоћемо признат другог икога за нашега Владаоца изван једино Вашу Висост.

Сада најпонижније скупа молимо Вашу висост, да се достоји за нас невољнике мислити, и да би била потреба читавој Еуропи милостиво приказати, да нама Херцеговцима велика заклетва, симпатија и заједнички труд не даду се другом никоме као наше Отачбине Владаоцу клањати него самој Вашој Висости.

А за све изванредно би се обрадовали ми Херцеговци, кад би се Ваша Висост достојала ове наше праведне захтјеве представит Милостивом Отцу Славенства и Јаком Лаву Еуропејском т. ј. Њ. В. Цару Великоможе Русије.

Најпослим Храбру и Милостиву Десницу Ваше Висости најпонижније целивајући редом се потписујемо.

Херцеговина, 15-ХИ-1879

Ивап (М. П.) Мусић, војвода с. р.

Бошко (М. П.) Гузина комн-дир

Илија (М. П.) Стевановић капетан

Мићко (М. П.) Гузина капетан

Поп Ристо (М. П.) Гаћина има уплив велик

+ Трипко Грубачић капетан

Обрад (М. П.) Гузина перјаник
 Ђокан (М. П.) Братић водник
 + Обреп Хрњез тајник¹¹⁶⁾

98 Капетан Стеван Зимоњић и кап. Ђетко Пејовић

Брзојав из Грахова, 18-ХИ-1879
 Господину Министру Унутрашњих Дјела
 Г. Војводи Машу Врбци

Цетиње

Сад ми стиже из претраге, из Сомине, капетан Раде и под-командир Јован Зеков и кажу ми да су синоћ нашли хајдуке у велику матицу у Сомину и па тајно зовнули Кико и Глигора,¹²⁾ и рекли им да се мичу од наше границе, али ћемо их све потући. Кико и Глигор су им одговорили: »Ми пијесмо могући држати се у Херцеговини, него ћемо гледати глави мјесто; ако ниће не могасмо сви ћемо једно јутро осваупти пред Господарев палац, па нека нас потуче онђе«. Кико је казао да их има заједно 101. А нашли су их у матици како се гледа Гацко. Ја сам одмах опет послао наше људе да се не увуку у бањски удут. Ако се не одмакну даље од наше границе, наредићу војску из цијеле Сомине до Поља Гатачког са силом оружја их изагнати. А ако их ови људи, што сам их послао, не кажу, онда не знам куд ће. Мислим да ће тамо. Кико ми, Раде и Јован кажу да су зборили.

17/12-79 Пилатовци

Ваши покорни:
 кап. Ст. Зимоњић
 кап. Ђ. Пејовић¹³⁾

¹¹⁶⁾ Претставка херцеговачких главара писана је латиницом. Из стилизације претставке може се закључити да ју је писао дон Иван Мусић, поповски војвода. Он је потписао остале главаре. Између имена и презимена стављени су печати. Печати су уствари иницијали на прстену имена и презимена односних личности. И у овој претставци, као и у оној из 1878 г. (»Историски записи, књ 1) испољава се жеља Херцеговаца за уједињењем Херцеговине и Црне Горе.

¹²⁾ Глигор Вуковић, током борби (1875—1878) првак и капетан билећки (»Историски записи“, књ. I, св. 3—4, стр. 228).

¹³⁾ Племенски капетан и чувени јунак из Бањана (Срез никшићки).